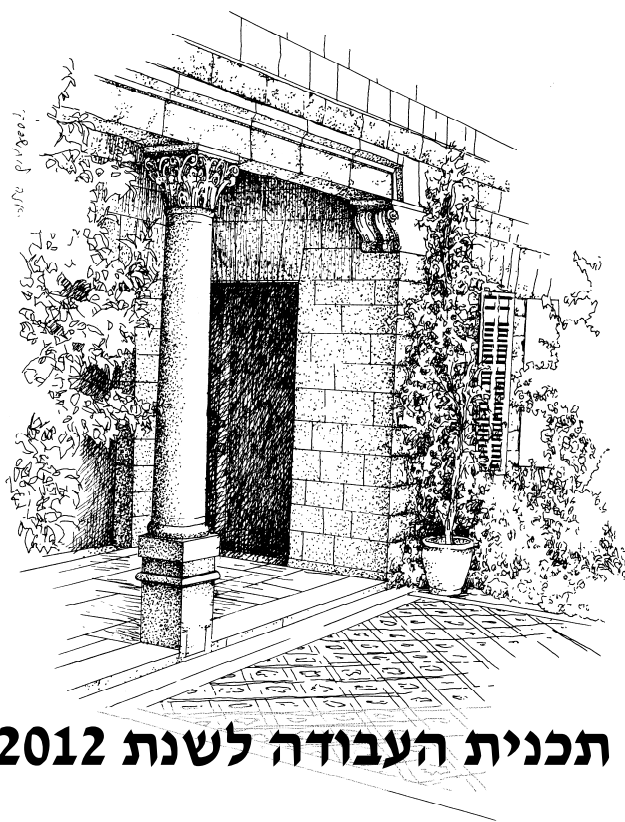




מכון ירושלים
לחקר ישראל



תכנית העבודה לשנת 2012



מכון ירושלים לחקר ישראל

תכנית העבודה לשנת 2012

מבוא

בשנת 2012 מתכנן מכון ירושלים לחקר ישראל לבצע 40 פרויקטים, מהם 24 פרויקטים שהחלו בשנת 2011 ו-16 פרויקטים חדשים. מבין הפרויקטים ל-25 מהם קיים מימון ו-15 פרויקטים מותנים במימון.

באשכול מחקרי ירושלים יושלמו המחקרים הבאים: אינדיקטורים (תבחינים) לבחינת מצבה של העיר, תכנית אב לשירותי רווחה וקהילה, יישום תכנית האב למוסדות תרבות עבור האוכלוסייה החרדית בירושלים, פיתוח מדיניות שימור וכרטסת לשימור אתרים.

המחקרים החדשים לשנת 2012 הם בתחומים שהמכון לא עסק בהם או עסק בהם חלקית בלבד ויש עניין רב בפיתוחם: פיתוח קהילתי לחיזוק כושר המשיכה לעיר, בניית מאגר ידע וביצוע מחקרים ייעודיים למזרח העיר, אסטרטגית תרבות לירושלים, ירושלים והעם היהודי וירושלים עיר שלוש הדתות.

צוות החשיבה שעוסק בסוגיות הגיאופוליטיות בירושלים יתמקד השנה בניתוח המצב הקיים, וזאת במטרה לבחון אסטרטגיות שונות לדו-קיום בעיר ולמניעת התדרדרות לאלימות. בנוסף לכך יבחנו מודלים שונים של הסדרי שלום עתידיים בירושלים.

האשכול לניהול ויישוב סכסוכים יתמקד בשני מחקרים חדשים: ניהול ויישוב סכסוכים במקומות קדושים ולגיטימציה למדיניות של שלום עם הפלסטינים, בעיקר בהסדרים בירושלים.

המרכז למדיניות סביבתית ישרים את המחקרים הבאים: תחזית קיימות 2030, דיפלומטיה סביבתית, שינוי מאזן המים כאמצעי להתמודדות עם בעיות ים-המלח, ואפקטיביות השימוש בכלי המשפט הפרטי והמנהלי למיצוי החבות הסביבתית של גורמי מטרד.

בתחום מחקרי מדיניות צמיחה וחדשנות יקודמו המחקרים העוסקים בהשתלבות חרדים בתעסוקה ובפיתוח תעשיית הביו-טק בירושלים. פרויקטים נוספים עוסקים בסוגיות מתקדמות של חדשנות ומותנים במימון.

בשנת 2012 מתוכננת השלמת הפקתם של 15 פרסומים חדשים.

מחקרי ירושלים

תכנית מרום

ממשלת ישראל החליטה לאמץ את תכנית מרום לפיתוח הכלכלי של ירושלים בשנים 2011-2016. תחומי הפעולה העיקריים של תכנית זו, על פי החלטת הממשלה הם:

- חיזוק מעמדה של ירושלים כעיר תיירות;
- חיזוק מעמדה של ירושלים כמרכז מחקר, פיתוח ותעשייה בתחום הביו טכנולוגיה;
- צעדים משלימים לפיתוח כלכלי.

הממשלה הקציבה כ-290 מיליון ₪ לטובת התכנית. תקציבים נוספים יוקצו על ידי משרד התיירות ועיריית ירושלים ויעמדו לרשות תחום התיירות.

וועדת היגוי תלווה את הפרויקט. התכנית תבוצע על ידי הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י). המכון התבקש ללוות את ביצוע התכנית בייעוץ, במחקר, במעקב ובהערכה.

להלן הפירוט בהתאם התחומים:

פרק א': פיתוח התיירות

מטרת העבודה: ליווי הפעילות בנושא תיירות על פי תכנית מרום: לייעוץ, לפתח כלים למדידה, לעקוב ולהעריך בעזרתם את הפעולות והתוצאות בתחום ולסייע בקידום ענף התיירות בעיר על היבטיו השונים.

דרכי הפעולה: צוות הערכה וייעוץ של מומחים בתחומי הערכה, תיירות, כלכלה, חברה ותכנון יעמוד לרשות התכנית. הצוות ילווה את מערך פיתוח ענף התיירות בהרל"י. העבודה תתמקד בהערכת הפעולות בנושאים שונים, תוך סיוע בבניית אסטרטגיה כללית לפיתוח ענף התיירות בעיר. המכון יעריך באמצעות קריטריונים כמותיים ואיכותניים את מידת ההצלחה של הפעולות והתכניות לפיתוח הענף בעיר. הליווי יתמקד בייעוץ שוטף, במעקב מדידה והערכה ובמחקר מלווה בהתאם לצרכים.

נושאי העבודה העיקריים:

- לימוד המגמות בתיירות העולמית והאזורית לעשור הקרוב – כרקע לבחינת התפתחות התיירות לישראל ולירושלים;
- בניית מאגר נתוני תיירות מקיף לירושלים וגיבוש תמונת מצב של התיירות בירושלים;
- מחקרים ספציפיים: ניהול מערך התיירות בעיר, התיירות היומית לירושלים, שוק התיירות ממדינות בריה"מ לשעבר, בחינת אסטרטגיות פעולה אפשריות, תיירות משווקים פוטנציאליים נוספים;
- בניית מדדים לבחינת ההצלחה בהשגת המטרות וביצוע מדידה תקופתית.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, ד"ר דן קאופמן, יאיר אסף-שפירא, אביאל ילינק בשיתוף: הרשות לפיתוח ירושלים (הרל"י)

פרק ב': פיתוח תעשיית הביוטכנולוגיה

מטרת העבודה: ליווי הפעילות לקידום תעשיית הביוטכנולוגיה בירושלים על בסיס תכניות העבודה והיעדים שהוצבו ע"י ביו-ירושלים במסגרת תכנית מרום.

דרכי הפעולה: ליווי, ייעוץ, מעקב והערכה של תכניות לקידום אשכולות ביוטכנולוגיים. צוות המכון ילווה את מנהלי התכנית בהרל"י במהלך יישום התכנית. הצוות יבצע מיפוי של הפעילות הקיימת, יסייע לפיתוח אסטרטגיות לפעילות בתחום ויבצע מעקב והערכה תקופתיים. כמו כן יבצעו מחקרים ממוקדים שיהוו תשתית לפעולות לקידום התחום.

נושאי העבודה העיקריים:

- מיפוי אשכול הביוטכנולוגיה בירושלים;
- ליווי פעיל של פעילות ביו-ירושלים ובכלל זה מתן ייעוץ שוטף לפעילות המתוכננת;
- סיוע בבניית מנגנוני יישום לתכנית העבודה המוצעת;

- ביצוע הערכות (ex-post) ליעילות כלי המדיניות שיושמו על ידי ביו-ירושלים ;
- סיוע בעדכון כלי המדיניות, בניסוח כלים חדשים ובהערכת האופן בו עתידים כלים אלו להשפיע על התפתחות האשכול (הערכות מסוג ex-ante) ;
- מדידת הישגים.

צוות המחקר: ד"ר דן קאופמן, יעל מרום, רעות מרציאנו.

פרק ג': ליווי, ייעוץ, מעקב, מחקר והערכה של קידום הפעילות האקדמית בעיר – פרויקט "עיר.אקדמיה"

מטרות העבודה: המטרות של מיזם "עיר.אקדמיה" להפוך את מוסדות האקדמיה בירושלים לאבן שואבת של משיכת סטודנטים לעיר. הכלים שנקטו הם העצמת חווית הלימוד בירושלים תוך מינוף השפעתה הכלכלית של הפעילות האקדמית על העיר. הכוונה ליצור שיתוף פעולה בין המוסדות השונים להשכלה גבוהה בירושלים. פעילות ההערכה נועדה לסייע לקובעי המדיניות לבחון את השפעותיו והישגיו של המיזם על מדדים כמותיים ואיכותניים שונים כפי שנקבעו במסגרת תכנית מרום וכפועל יוצא לטייב את פעילותה לאורך זמן.

דרכי הפעולה: צוות ליווי, הערכה וייעוץ ילווה את פעילות עיר.אקדמיה. הצוות ייעץ למנהלי התכנית, ילווה את פעילותה ויעריך את הישגיה. כן יבוצעו מחקרים ממוקדים לצורך שכלול העשייה בהתאם למטרות התכנית. העבודה תתמקד בבניית מדדים שיאפשרו להעריך אם התכנית משיגה את יעדיה, תוך מתן דגש על היבטים ארגוניים, ביצועיים וכלכליים. העבודה תסייע לבחון את אסטרטגיות הפעולה ואת התאמתן להשגת מטרות התכנית.

נושאי העבודה העיקריים:

- ניתוח המצב הקיים ביחס לפעילות עיר אקדמיה ;
- מעקב אחר השגת היעדים של עיר אקדמיה ;
- הערכת הישגי התכנית ביחס לתלמידי חו"ל ;
- הערכת פרויקט המתמחים ;
- בחינת קווי פעולה אפשריים להשגת המטרות והיעדים ;
- מעקב והערכה.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, איתן בלואר, יאיר אסף-שפירא

הגירה לירושלים וממנה

מאז תחילת שנות התשעים מתאפיינת ירושלים במאזן הגירה שלילי (מספר המהגרים מהעיר ליישובים אחרים בארץ גבוה ממספר המהגרים לירושלים מיישובים אחרים בארץ). לתופעה זו השלכות שליליות כבדות משקל על העיר.

במסגרת תכנית מרום, יערך מחקר הגירה שיבדוק את הגורמים לעזיבת העיר ולמעבר אליה וילמד על מאפייני העוזבים והעוברים אליה. המחקר ימליץ כיצד ניתן להקטין את מספר העוזבים ובמקביל למשוך אליה אוכלוסייה חדשה. המחקר יתמקד בכל שכבות האוכלוסייה לפי מגדר, מידת דתיות ורמה סוציו-כלכלית ויעסוק בתנועות ההגירה בתוך העיר. השלב הראשון יהיה ניתוח מעמיק של מקורות מידע ונתונים קיימים. השלב השני יעסוק בסיבות לעזיבת העיר באמצעות שאלונים שיופצו למשפחות ויחידים שעזבו את העיר ובאמצעות קבוצות מיקוד של תושבים בעיר כדי לעמוד על כוונותיהם לעתיד.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, איתן בלואר, יאיר אסף-שפירא. בשיתוף: הרל"י

אינדיקטורים (תבחינים) לבחינת מצבה של עיר

מכון ירושלים הכין עבור עיריית תל אביב מחקר שבמסגרתו גובשו שורה של אינדיקטורים (תבחינים) שישמשו כלי מדידה לאבחון ולמעקב אחר מצבה של העיר. על בסיס מחקר זה יגבשו חוקרי המכון שורה של תבחינים עבור רשויות מקומיות ואזוריות אחרות. התבחינים יאפשרו למקבלי ההחלטות בדרג העירוני והממשלתי, לאנשי מקצוע, ולציבור הרחב לעקוב אחר תהליכי התפתחות הרשות. המעקב התקופתי יאפשר לאבחן, לאורך זמן, את מצב הרשות והתפתחותה

ביחס לעצמה וביחס לרשויות אחרות רלבנטיות. במהלך 2012 תעודכן סקירת הספרות, יבנה מערך האינדיקטורים ויושם כפילוט בירושלים.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, מיכל קורח

מחקרי מדיניות ופרויקטים לרשויות מקומיות

מטרת המחקר להשתמש בניסיון הרב שרכש צוות המכון במחקר ובתכנון בנושאים אורבניים, בעיקר בירושלים, וליישמו בפרויקטים נדרשים ברשויות שונות.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, מיכל קורח

שנתון סטטיסטי לירושלים

מדי שנה מפרסם המכון שנתון סטטיסטי על העיר. השנתון מכיל כ-200 לוחות וגרפים ובהם נתונים עדכניים על: שטח, אקלים, אוכלוסייה, הגירה, רמת חיים, עבודה, תעשייה, שירותים, בינוי, תחבורה, תירות, חינוך, תרבות וספורט, בריאות, רווחה, תקשורת, סדר ציבורי, דת, תקציב עירוני ועוד.

בשנת 2010 נוסף פרק חדש על יישובי המטרופולין של ירושלים בכוונה לפרסם בעתיד שנתון נפרד ליישובי המטרופולין.

עורכת ראשית: ד"ר מאיה חושן

צוות השנתון: ענבל דורון, יאיר אסף-שפירא, איתן בלואר

עורך גרפי ו-GIS: יאיר אסף-שפירא

יו"ר ועדת ההיגוי: פרופ' משה סיקרון

בשיתוף: עיריית ירושלים, הרשות לפיתוח ירושלים, כנסת ישראל, קרן לייכטאג

על נתוני ירושלים

פרסום משלים לשנתון הסטטיסטי בו נבדקים ומנותחים המצב הקיים ומגמות השינוי וההתפתחות בעיר לאורך השנים.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, מיכל קורח

י-ם של מספרים

המכון מפרסם טור שבועי במקומו "כל הזמן" של מעריב וטור דו-חודשי במקומו של ה"Jerusalem Post" בשפה האנגלית. הטורים עוסקים בהיבטים שונים של הנעשה בירושלים ומאירים זוויות מגוונות ומתבססים על עיבוד של נתונים סטטיסטיים עדכניים ממגוון מקורות. כל טור כולל איור/גרף או מפה סטטיסטית וניתוח מילולי של התמונה המצטיירת מתוך הנתונים. הטורים נכתבים על ידי חוקרים בעלי התמחויות שונות והנושאים המובאים בהם מגוונים ונוגעים, מדי שבוע, בהיבט אחר: אוכלוסייה, כלכלה, תכנון, בריאות, חברה וקהילה, סביבה ועוד.

עורך: אביאל ילינק

עורך גרפי: יאיר אסף-שפירא

תכנית אב למבנים לשירותי קהילה – שלב ב' ושלב ג'

ירושלים, הגדולה בערי ישראל, מאופיינת בפסיפס אנושי מגוון ובקהילות שונות זו מזו בדתן, בתרבותן ובמעמדן החברתי-כלכלי. מורכבות האוכלוסייה יוצרת מגוון רחב של צרכים בתחומים עליהם אחראי המנהל לשירותי קהילה בעיריית ירושלים. כדי לתת מענה הולם לצרכים הרבים והמגוונים, היום ובעתיד, הזמין המנהל לשירותי קהילה בעיריית ירושלים תכנית אב בנושא. מטרת התכנית לבחון את המצב הקיים ולהצביע על המחסור במבנים ובשטחי קרקע האמורים לענות על הצרכים בעתיד.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, מיכל קורח, יאיר אסף-שפירא
בשיתוף: עיריית ירושלים

מדיניות שימור לירושלים

מדיניות השימור נועדה להתוות את התכנים והאסטרטגיות לשימור אתרי מורשת ובו זמנית להבטיח את הפיתוח העירוני. מחקר המדיניות יתווה אילו מרקמים, שכונות ואתרים ייקבעו כאזורי שימור ואשר לגביהם תוצע מתכונת שימור וכלים מנהליים וחוקיים כדי להבטיח את מעשה השימור.

נושא השימור בירושלים סבוך יותר מאשר בערים אחרות בישראל, הן בשל ריבוי האתרים, הקהילות המגוונות והמבנה השכונתי המחייב התייחסות שונה מאזור לאזור והן בשל ריכוז מרבית האתרים במרחב עירוני מצומצם יחסית (מרחב זה מכונה "העיר ההיסטורית" וגבולותיו דומים לתחומי העיר בסוף תקופת המנדט הבריטי).

מטרת המחקר היא לגבש מדיניות ברורה וכוללת לשימור בירושלים ולהציע למקבלי ההחלטות דרכי פעולה אפשריות, יחד עם המלצות ליישום מדיניות נכונה בתחום זה.

צוות המחקר: ישראל קמחי, ד"ר מאיה חושן, יאיר אסף-שפירא, ד"ר אמנון רמון, גיורא סולר, אדר' פיטר בוגוד, אביאל ילינק
בשיתוף: עיריית ירושלים וקרן גולדמן

כרטסת השימור - המשך והרחבה

עד היום הוכנו לירושלים שתי רשימות שימור כלליות, לא סטטוטוריות, שלעיתים אינן מצליחות להגן על המבנים לשימור מפני פגיעה או הריסה. מטרת הפרויקט ליצור רשימת שימור מקיפה, עדכנית, וממוחשבת לעיר שתהפוך לרשימה סטטוטורית. צוות המכון נבחר לבצע עדכון של המבנים לשימור בשכונות מאה שערים, זיכרון משה, אחווה ויגיע כפיים.

צוות המחקר: ישראל קמחי, יאיר אסף-שפירא, אביאל ילינק, ד"ר אמנון רמון, אדר' פיטר בוגוד, גיורא סולר
בשיתוף: עיריית ירושלים

מחקרי מזרח ירושלים

קובעי המדיניות בישראל והציבור הרחב אינם יודעים הרבה על מאפייני האוכלוסייה הערבית במזרח ירושלים (השכונות הערביות), זיקותיה הזדהותיות והפוליטיות, צרכיה הכלכליים, החברתיים, החינוכיים והתרבותיים. גם כאשר רוצים לטפל בתשתיות ובשירותים המוזנחים במזרח העיר, אין בידי המוסדות מידע ותמונת-מצב אמינה.

במכון ירושלים ובמוסדות אחרים כמו עיריית ירושלים, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והלשכה הפלסטינית לסטטיסטיקה נצבר ידע על מזרח ירושלים אך הוא אינו מאפשר מחקר ממוקד ומעמיק, הן ברמה הכוללת של מזרח העיר והן ברמה המקומית של השכונה.

המכון נערך להכין מאגר מידע על מזרח העיר ממקורות שונים, לרבות עיבודים מיוחדים של מפקד האוכלוסין והדיר האחרון וכן ממשרדי ממשלה רלבנטיים ומעיריית ירושלים.

העבודה נחלקת לשניים:

- איסוף וניתוח של מידע כמותי לפי שכונות במזרח העיר;
- איסוף מידע איכותני בעזרת ראיונות עם תושבים, קבוצות מיקוד ומקורות אחרים.

המחקר יתרכז בבניית מאגר מידע מעודכן על נתונים ממזרח העיר; איסוף מידע חברתי על שכונות; מחקרי רוחב על הצרכים של מזרח העיר לעומת מצאי התשתיות והשירותים; איגום מאגרי מידע בתחומי הדמוגרפיה, התעסוקה, התחבורה, התשתית, השירותים ועוד.

על פי הצרכים ואפשרויות המימון יפתח המכון מחקרי משנה נושאים ברמת המאקרו במטרה להאיר בעיות ייחודיות המחייבות התייחסות וטיפול מידיים כמו סוגיות החינוך; התכנון והבנייה. בשנת 2012 יבנה מאגר המידע הכמותי ויבוצע מחקר שדה ניסיוני בשתי שכונות.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, פרופ' יצחק רייטר, ליאור להרס

פיתוח קהילתי לחיזוק כושר המשיכה של העיר לאוכלוסייה פלורליסטית

המחקר נועד לפתח אסטרטגיה ותכנית פעולה לחיזוק הקהילתיות ואיכות החיים בשכונות ירושלים במטרה להגדיל את כושר המשיכה של ירושלים לאוכלוסייה פלורליסטית ולשפר את הדימוי של העיר בקרב הירושלמים, הישראלים ושאר העולם.

המחקר יבדוק אסטרטגיות ופרוגרמות לפיתוח קהילתי בערים שונות בעולם ומידת הצלחתן בשיפור איכות החיים של התושבים וחיזוק כושר המשיכה של ערים אלו.

החוקרים ילמדו את המצב הקיים בירושלים באשר לתכניות קהילתיות והשפעתן על איכות החיים בשכונות ובעיר. על בסיס השלבים הקודמים ימליץ המחקר על פרוגרמה ועל אסטרטגיה לפיתוח הקהילתיות בעיר כמנוף לחיזוק העיר ותושביה.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, ישראל קמחי, יאיר אסף שפירא

אגן נחל הקדרון - תכנון פרויקטים

עם סיום הכנתה של תכנית האב לאגן נחל קדרון נערכת רשות ניקוז ים-המלח לקידום תכנון של כעשרים פרויקטים המהווים חלק מתכנית האב. רשות ניקוז ים-המלח מבקשת מהמכון להיות הגורם המרכז את עבודות התכנון בפרויקטים הרלבנטיים.

צוות הפרויקט: ישראל קמחי, יאיר אסף-שפירא

ירושלים וחיי תרבות

מטרת מחקר זה לגבש כלים לבחינה וליישום של מדיניות ואסטרטגיה לחיי תרבות בירושלים אשר יסייעו להפוך אותה לעיר תרבות בינלאומית. הכוונה ליצור כלים לזיהוי ולהכוונה של המדיניות לפיתוח תרבותי עבור הגורמים המעוניינים להשקיע בתרבות בעיר: קובעי מדיניות, קרנות פילנתרופיות וארגוני המגזר השלישי.

המחקר יבחן מספר הצלחות בולטות בערים ברחבי העולם וינתח את תהליכי קביעת המדיניות ויישומה אשר הפכו אותן לערי תרבות מוצלחות. כמו כן יבחן המחקר את מדיניות התרבות הננקטת בירושלים, את היצע ומגוון פעילויות התרבות בעיר, ואת היתרונות של העיר בתחום התרבות.

צוות המחקר: ד"ר דן קאופמן, איתן בלואר, אביאל ילינק

ירושלים והעם היהודי

ירושלים היא בירתו ההיסטורית והרוחנית של העם היהודי. העיר היא מושא תפילותיו ומוקד עלייה לרגל במשך אלפי שנים. גם היום, מהווה ירושלים מרכז עבור העם היהודי דבר הבא לידי ביטוי באופנים שונים. המכון מעוניין לפתח מחקרי מדיניות שיעסקו בקשר בין ירושלים ובין העם היהודי ולבחון כיצד קשר זה יכול לתרום לחיזוק העיר, להעצים את תפקידה של העיר כתורמת לחיזוק הזהות היהודית של יהודים ברחבי העולם ולתרום לקשר בין יהודים לירושלים בפרט ולישראל בכלל.

צוות מחקר יוקם בתקופה הקרובה

ירושלים עיר שלוש הדתות

מטרת המחקר להציע דרכים וכלים לחיזוק מעמדה של ירושלים כ"עיר עולם" באמצעות ניצול המשאב העיקרי המייחד אותה מכל עיר אחרת – קדושתה לשלוש הדתות המונותאיסטיות וההיסטוריה העשירה והייחודית שלה. המחקר יציע דרכים לחיזוק זיקת הדתות אל העיר והפיכת העיר למוקד עולמי של עלייה לרגל תוך חיפוש דרכים למיתון מתחים בין הקבוצות הדתיות השונות.

צוות מחקר יוקם בתקופה הקרובה

צעירים בירושלים

ראש העיר ירושלים הציב בראש סדר העדיפויות של העיר את טיפוח אוכלוסיית הצעירים. מטרת מחקר זה היא ליצור תשתית נתונים אמינה ועדכנית על הצעירים בירושלים. בין השאר יבחן המחקר את פרופיל הצעירים, העדפות המגורים שלהם, מגמות ההגירה, מאפייני התעסוקה, רמת החיים, מצבם המשפחתי, השכלתם ועוד.

המחקר ינתח את הנתונים ויכלול לוחות, גרפים, מפות ותמצית של תמונת מצב ומגמות שינוי שעולות מתוך המידע הכמותי.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, איתן בלואר, יאיר אסף-שפירא

מדידה והערכה של פיתוח מרכז העיר - פיתוח עסקים

חברת עדן בהרליי פעילה בהתחדשות מרכז העיר ירושלים. בין מנועי הצמיחה שמיועדים להניע את התחדשות מרכז העיר ופיתוחו נמצא במיקום מרכזי פיתוח העסקים במרכז העיר. המחקר שיעסוק במדידה והערכה של פיתוח העסקים במרכז העיר נועד לספק לחברת עדן ולעיריית ירושלים כלים למעקב ובקרה, כמו גם לקבלת החלטות וקביעת מדיניות להמשך פיתוחו של המרכז בכלל ופיתוח העסקים בו בפרט.

צוות המחקר: די"ר מאיה חושן, איתן בלואר

אסטרטגיות לפיתוח גינות קהילתיות

ירושלים מובילה בארץ בתחום פיתוח גינות קהילתיות ויש בה כיום למעלה מ-35 גינות המשולבות ברשת של אתרים ירוקים קהילתיים בעיר. מכון ירושלים ערך מחקר הערכה שבחן את שילוב הקשישים בגינות קהילתיות, והעלה שהן תורמות לקהילתיות ולאיכות החיים של התושבים השותפים בפעילות שמתקיימת בהן. על בסיס הממצאים המכון בשיתוף עם הגן הבוטני בגבעת רם, מפתחים אסטרטגיה לפיתוח של גינות קהילתיות נוספות בעיר, תוך דגש על ההיבט המקצועי, הקהילתי, החברתי והגינוני.

צוות המחקר: די"ר מאיה חושן, צוות הגן הבוטני.
בשיתוף: הגן הבוטני בגבעת רם, קרן לייכטאג

מחקרי הערכה בירושלים

בתי ספר ירוקים

מחקר הערכה לפרויקט שמטרתו להטמיע בבתי ספר בירושלים את נושא מיחזור המים כחלק מחינוך סביבתי כולל בכל מגזרי החינוך בעיר.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, אפרת סער
בשיתוף: הקרן לירושלים, מנח"י (עיריית ירושלים), הרשת הירוקה

קידום בריאות נשים בגיל השלישי בקהילה

מחקר הערכה לפרויקט שיזם המרכז לבריאות האישה בהדסה. הפרויקט יפעל לקידום בריאותן של נשים קשישות, תושבות שכונת גילה, באמצעות הקמה והכשרה של צוות מתנדבות נרחב שמפעיל את הפרויקט בקרב התושבות הקשישות.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, מיכל קורח
בשיתוף: המרכז לבריאות האישה בהדסה, עיריית ירושלים, אש"ל (מיסודה של הגיוינט), משרד הבריאות

השתלמות - הערכה פנימית של פרויקטים ובחינת תוצרי הערכה בעמותות ובארגונים

מטרת ההשתלמות היא להעניק לעמותות וארגונים כלים בסיסיים להערכה של פרויקטים והערכת תוצרים בתחומים הבאים: חברה, קהילה, חינוך ורווחה.
בקורס יעסקו בסוגיות הבאות: הערכה מהי? מטרת הערכה, מה התועלת בהערכה? מה הארגונים והעמותות יכולות להרוויח מהערכה? לקראת הכנת תוכנית הערכה פנימית: הגדרה וניסוח של השאלות והמטרות של מחקרי הערכה לפרויקטים ותוצרים של העמותות, על הערכה חיצונית והערכה פנימית, הערכה מנקודת מבט של המוערך, הערכה מנקודת המבט של המעריך, מה הוערך ואיך? החשיבות שבאמון בין המעריך למוערך, המטרות שהותוו והמטרות שהושגו, כלי מחקר, שיטות וגישות שונות במחקרי הערכה ועוד.

מרצים ויועצים: ד"ר ישראל כ"ץ, רונית נירן, ד"ר מאיה חושן, אפרת סער, ד"ר אודי שפיגל, טל עצמון

ניהול ויישוב סכסוכים

צוות חשיבה: ירושלים בין ניהול הסכסוך ליישוב הסכסוך

החל משנת 1993 עוסק צוות חוקרים במכון ירושלים בחשיבה על הסוגיות הגיאוגרפיות-פוליטיות הנוגעות לירושלים. מטרת הצוות, בשנים הקרובות, הן להביא בפני קובעי מדיניות מידע אמין ועכשווי על המגמות הדמוגרפיות, החברתיות והפוליטיות במזרח ירושלים; לגבש חלופות לניהול העיר באין הסדר מדיני וחלופות להסדר עתידי.

הצוות עוסק במגוון נושאים: ניתוח המציאות המורכבת בירושלים והמגמות הנוכחיות, מיפוי העמדות והאינטרסים של הצדדים, לימוד הלקחים ממשאים ומתנים קודמים ובחינת חלופות להסדרי ביניים והסדרי קבע. התכנית היא להוציא לאור, בשנה הקרובה, שורה של מסמכים לקובעי מדיניות בנושאים הבאים: המשמעות של הכרה בין-לאומית במדינה פלסטינית שבירתה מזרח ירושלים; מעברים, ריבונות וגבולות בהסדר עתידי; הפרדות משכונות במזרח ירושלים במסגרת הסדר ביניים; מעמדם של התושבים הערבים במזרח ירושלים (רקע, תמונת מצב ותרשימים לעתיד ועוד).

מרכז הצוות: ד"ר אמנון רמון

חברי הצוות: אורה אחימאיר, יאיר אסף-שפירא, דוד ברודט, פרופ' יעקב בר-סימן-טוב, תא"ל (מיל') אודי דקל, פרופ' משה הירש, דן הלפרין, ד"ר מאיה חושן, אביאל ילינק, ד"ר הלל כהן, ליאור להרס, פרופ' רות לפידות, ד"ר קובי מיכאל, ראובן מרחב, עו"ד גיל-עד נועם, פרופ' רובי סיבל, ישראל קמחי, מאיר קראוס, פרופ' יצחק רייטר, רוני שקד, ד"ר עמנואל שרון, אל"מ (מיל.) ד"ר דני תרזה

סכסוכים במקומות הקדושים

מקומות קדושים הם מוקד לביטוי אמונתי ולפולחן, אבל בסביבה של סכסוך אתני, לאומי או בינלאומי, הם הופכים לעתים גם זירה למאבק ומקור לעימות זהותי ולגיוס פוליטי. סכסוכים על מקומות קדושים מתאפיינים בממדים מורכבים וייחודיים ומהווים, במקרים רבים, אבן נגף במו"מ לשלום ולכן הם מצריכים התייחסות נפרדת והתמודדות מיוחדת. מטרת מחקר זה היא לבדוק מה מוביל להתעוררות של סכסוכים אלימים על מקומות קדושים ולזהות, את הדרכים להפחתת אלימות ולפתרון של סכסוכים מסוג זה. צוות המחקר כולל חוקרים ישראלים ופלסטינים והוא מתאפיין בגישה בין-תחומית המשלבת ראייה תיאורטית בתחומים שונים וביניהם גיאוגרפיה של קדושה, יישוב סכסוכים (כולל היסטוריה ופוליטיקה) ונוף אורבני. המחקר יעסוק בסכסוך הישראלי-פלסטיני בהקשר של סכסוכים במקומות הקדושים ובמקביל יערך מחקר השוואתי אודות סכסוכים באזורים נוספים באסיה ובאירופה, תוך ניסיון לבחון השערות והנחות תיאורטיות על סמך המקרים האמפיריים.

צוות המחקר: ד"ר יצחק רייטר, פרופ' ראסם חמאייסי, גלית חזן, ליאור להרס
בשיתוף: מכון טרומן

מדיניות ממשלת ישראל כלפי הכנסיות והקהילות הנוצריות והנוכחות הנוצרית בירושלים

ממחקר שנערך בשנים האחרונות במכון ירושלים עולה שקיימים קשיים ובעיות בטיפול הממסד הישראלי בנושא הנוצרי. לעיתים קיימת אי בהירות לגבי חלוקת האחריות בין הגורמים השונים המטפלים בכנסיות ובקהילות הנוצריות בארץ ומשום כך נושאים רבים נופלים "בין הכיסאות". למרות החשיבות וההתהודה הרבה לה זוכה ירושלים בעולם הנוצרי ולמרות ההשפעה הרבה של ראשי הכנסיות על מקבלי ההחלטות ועל דעת הקהל העולמית, נדחק נושא חשוב ורגיש זה לתחתית סולם העדיפויות של הממסד הישראלי ולרוב הוא עולה לכותרות סביב אירועים מיוחדים כמו סכסוכים בכנסיית הקבר, בעיות בנושא האשרות לאנשי כהונה או ביקור האפיפיור. לעיתים קשיים ביורוקרטים ומשפטיים מכשילים יוזמות או פעולות למען הכנסיות והקהילות הנוצריות המקומיות בשל החשש לקבוע תקדים שישיפע בצורה זו או אחרת על הצד המוסלמי או על הצד היהודי.

מטרת מחקר זה היא להציע מדיניות עירונית וממשלתית מתאימה יותר בנושא הנוצרי הן לגבי ירושלים (כולל קידום נושא התיירות והצליינות הנוצרית) והן לגבי הקהילות הערביות-נוצריות בגליל, ובכלל זה חיזוק הקהילות מבחינה חברתית וכלכלית.

צוות המחקר: ד"ר אמנון רמון, אביאל ילינק, חנה בנדיקובסקי
בשיתוף: המרכז הירושלמי ליחסי יהודים ונוצרים

לגיטימציה למדיניות של שלום עם הפלסטינים בהקשר להסדרים אפשריים בירושלים

הצורך בלגיטימציה למדיניות של שלום נובע מהמעבר החד והדרמטי ממצב של סכסוך למצב של שלום. מעבר זה כרוך בצורך לשנות עמדות, להתמודד עם אי-וודאות ונטילת סיכונים ועם מורכבות ערכית הכרוכה בויתורים מוחשיים ולא מוחשיים למען השלום. הניסיון המצטבר בתהליכי השלום: תהליך השלום עם מצרים, תהליך אוסלו ותכנית ההתנתקות, יש בו כדי להאיר את מרכזיותה של סוגיה זו בתהליך שלום.

חשיבות סוגיות אלו עולה במיוחד במקום שאין הסכמה פוליטית וציבורית לעצם המעבר ממלחמה לשלום ובעיקר בגלל עלויות המעבר הכרוכות בויתורים הנדרשים לצורך השגת השלום. מחקר זה יבחן את מרכזיותה של השגת לגיטימציה פוליטית וציבורית לתהליך שלום עם הפלסטינים הכרוך בויתור על שטחים, הורדת יישובים ופינוי התנחלויות. כן יבחן המחקר את הלגיטימציה הנדרשת, בקרב צבורים שונים; הקשיים הכרוכים בהשגת לגיטימציה כמו גם את התנאים והאסטרטגיות הנדרשים לכך.

צוות מחקר יוקם בתקופה הקרובה

עיר פתוחה

המגעים המדיניים שהתנהלו לאורך השנים בין ישראל לפלסטינים בנושא עתידה של ירושלים עסקו בעיקר באופציה של חלוקת העיר. עם זאת, בפורומים שונים עלה הרעיון של שמירה על ירושלים כ"עיר פתוחה", ללא חלוקה פיזית, במסגרת של הסכם שלום בין הצדדים. מחקר זה דן בסוגיה זו ובשאלות שהיא מעלה ועורך בדיקה מקיפה של מודלים ואתגרים המתייחסים להיבטים המשפטיים, הכלכליים, הביטחוניים והניהוליים הנגזרים מנושא זה. דיון זה יעשה לצד ניתוח השוואתי של מודלים מערים שונות בעולם והתייחסות לתהליכי ניהול ויישוב סכסוכים בערים חצויות - בין קהילות או בין מדינות - בעולם. כמו כן תתבצע סקירה של מחקרים, הצעות ורעיונות יצירתיים שהועלו ע"י גורמים שונים: ישראלים, פלסטיניים ובינלאומיים, בנושא.

חוקר: ליאור להרס

צוות חשיבה: היחסים בין המיעוט הערבי והרוב היהודי בישראל

סוגיית היחסים בין המיעוט הערבי לבין הרוב היהודי במדינת ישראל נמצאת על סדר היום הלאומי. בשנים 2009-2011 גיבש צוות חשיבה מודל חדש ליחסים בין יהודים לערבים תחת השם "לקראת אזרחות ישראלית מכלילה". בשנת 2012 יעסוק הצוות בהכנת סקר דעת קהל שיבדוק את מידת ההסכמה או אי-ההסכמה של הציבור לרעיונות שבמסמך זה. כמו כן תיבדק האפשרות לדיאלוג עם מחברי מסמכי החזון במטרה להגיע למיפוי הסוגיות שעליהן אין מחלוקת. המכון יפעל להפצת רעיונות המסמך לחברי כנסת המציעים הצעות חוק בנושאים הקשורים למעמד המיעוט הערבי ולארגוני חברה אזרחית ומעצבי דעת קהל.

ראש הצוות: ד"ר יצחק רייטר

צוות החשיבה: ד"ר שרה אוסצקי-לזר, פרופ' יעקב בר-סימן-טוב, ד"ר אביגיל יעקובסון, ד"ר אלכס יעקובסון, ד"ר הלל כהן, ד"ר אפרים לביא, ד"ר קובי מיכאל, דן פתיר פרופ' פרנסס רדאי

מרכזת הצוות: גלית חזן

בשיתוף: קרן נאומן, יוזמות קרן אברהם

מחקרי המרכז למדיניות סביבתית

תחזית קיימות לישראל 2030

פרויקט "תחזית קיימות לישראל 2030" החל באוקטובר 2010 כמיזם משותף של המשרד להגנת הסביבה והמרכז למדיניות סביבתית במכון ירושלים וצפוי להסתיים ביוני 2012.

הפרויקט שם לו למטרה להציג חזון קיימות לשנת 2030 שאליו צריכה ישראל לשאוף וזאת על מנת לאפשר למקבלי החלטות בישראל להבין את המגמות הקיימות, לאתר את הפערים להגשמת החזון ולהצביע על הנתבים בהם עליהם לצעוד על מנת להגשימו. היוזמה להכנת תחזית קיימות 2030 נולדה מתוך ראיית הצורך שהעמיד הסביבתי בישראל ייסלל על ידי מדיניות ציבורית מגובשת. מאחר שהעתיד אפוף באי ודאות ולרוב אינו נתון לשליטה, עולה הצורך בחזון סביבתי ברור שאליו ניתן לשאוף, בכדי להבהיר מה מנסים להשיג, לזהות את החסמים העומדים בדרך וללמוד כיצד להתמודד עם סיכונים ולזהות ולנצל הזדמנויות.

התוצר הסופי יהיה מסמך מדיניות עבור קובעי מדיניות, בעיקר הממשלה, אך יהיה רלוונטי גם למקבלי החלטות בדרגים שונים, למובילי דעת קהל ולארגונים המשפיעים עליהם. המסמך יהיה שלב ראשון בתהליך מתמשך, ויתעדכן על בסיס קבוע. הפרויקט מורכב מחמישה נדבכים:

1) בסיס מידע של מדדים לקיימות (2) בסיס מידע של חוות דעת מומחים (3) בניית תסריטים: למצב הסביבה בישראל 2030 (4) בניית חבילות כלי מדיניות: קידום מתודולוגיה לבניית חבילות מדיניות ויישומן למדיניות הסביבתית בישראל (5) תחזית קיימות לישראל 2030 (Sustainability Outlook 2030) – אינטגרציה של כל השלבים שלעיל, המהווה מבט אסטרטגי של קיימות לישראל ל-2030.

עד כה הסתיימו הנדבכים הבאים: ניתוח המדדים, בניית תסריטים וחזון. צוות הפרויקט שוקד כעת על זיהוי אסטרטגיות לפעולה ובניית חבילות של כלי מדיניות. השאיפה היא שתוצרי הפרויקט יאומצו על ידי הממשלה במהלך שנת 2012, כמסגרת ארוכת טווח לשיתוף פעולה ולבניית קונצנזוס בין-מגזרי בתחום הקיימות.

צוות המחקר: ולרי ברכיה, מנהלת המרכז למדיניות סביבתית; גלית כהן, סמנכ"לית בכירה לתכנון ופתוח בר-קיימא, המשרד להגנת הסביבה; פרופ' שלמה חסון; פרופ' ערן פייטלסון; פרופ' אוריאל ספריאל; ד"ר יעקב גארב; ד"ר ורד בלאס; ד"ר ליה אטינגר; עמית יגור-קרול; ד"ר משה ינאי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומומחים בשיתוף: המשרד להגנת הסביבה וקרן פילנתרופית

דיפלומטיה סביבתית: המלצות ודרכים לניהול משא ומתן סביבתי עתידי עם מדינות האזור
מראשית שנות ה-90 התקיימו מספר משאים ומתנים בנושאים סביבתיים בין ישראל לבין מדינות האזור. מטרת מחקר זה היא ללמוד מניסיון המגעים שהתקיימו בעבר ולהפיק תובנות לניהול טוב יותר של משאים ומתנים עתידיים בתחומי הסביבה. הכוונה לסייע לאנשי המקצוע לזהות מראש, ככל שניתן, את המכשולים והחסמים, הקשיים וההזדמנויות להתקדם ולהגיע להישגים טובים יותר – הן סביבתיים והן דיפלומטיים. במסגרת המחקר יתועדו 6 מקרי בוחן (case studies) של משאים ומתנים שהתנהלו בתחום הסביבתי.

חוקרת: אורי לבנה

הטמעת שיקולים סביבתיים בתהליך קבלת החלטות – הדגמה על מוסדות התכנון בישראל
המחקר יבחן את המקורות לשינויים וחידושים בהליך עיצוב מדיניות סביבתית ויישומה במוסדות התכנון בישראל, ויעמוד על יחסי הגומלין בין הגורמים עצמם ובין הטמעת השינויים בתהליך קבלת החלטות ובעיצוב המדיניות, זאת באמצעות ניתוח חמישה מקרי מבחן [תחנת הכוח בחדרה, המרינה בהרצליה, כלובי הדגים באילת, כביש חוצה ישראל, האנטנה בישוב צורן], ובחינת האפקטיביות של פעילות מוסדות התכנון על פי המדדים של: תועלת סביבתית, עקביות, רמת ידע, אינטראקציה, יישום. המחקר נועד לסייע להיערכות מוסדית לחדשנות במשילות, ולספק כלים לארגונים סביבתיים ליצירת שינויים מוסדיים בצורה אפקטיבית.

צוות המחקר: פרופ' דברה שמואלי, בני פירסט
ייעוץ וליווי: פרופ' ערן פייטלסון

חבות סביבתית במשפט הישראלי

המחקר יבחן את המנגנונים במשפט הפרטי והמנהלי הישראלי לעידוד חבות סביבתית של גורמים ממשלתיים, ציבוריים ופרטיים תוך השוואתם למודלים הקיימים בעולם וכן להמלצות ארגון ה-OECD. כמו כן תיבחן מידת השימוש והיישום של מנגנוני חבות בישראל, תוך ניתוח החסמים הניצבים בפני הפרט המבקש לעשות שימוש בכלים, הן להטלת חבות על גורמים פרטיים והן להטלת חבות על גורמים שלטוניים.

צוות המחקר: ד"ר אור קרסין, ד"ר ענת נתן

שינויים במאזן המים כאמצעי להתמודדות עם בעיות ים המלח: הערכה בלתי-תלויה של חלופות ל"מובל-ימים" ולהשגת יעדי – שלב ב'

ניתוח דוח סופי של הבנק העולמי לבחינת מובל ימים, 'מובל ימים' הוא פרויקט שיזם הבנק העולמי כפרויקט שלום בין ישראל לירדן שמטרתו לפתור את בעיית ירידת מפלסו של ים המלח. בהמשך למסמך מדיניות ים המלח, יבחן צוות חוקרים בינתחומי (גיאולוגיה-אקולוגיה-הידרולוגיה-כלכלה) את העלויות והמשמעויות של חלופות שונות מים-סוף ומן הים התיכון להשגת יעדי פרויקט מובל-ימים תוך הצגת העלויות הנוספות הכרוכות בבחירת חלופה זו או אחרת, ותוך הארת יתרונותיה ומגרעותיה של כל חלופה לצד אי הוודאויות והסיכונים הכרוכים בה. הצוות יתייחס גם לאינטרסים הכלכליים הישראליים. המחקר מלווה על-ידי ועדת היגוי הכוללת בין השאר: מומחים, נציגי ממשלה ונציגי הארגונים הירוקים. שלב א' של הצפת עלויות ומשמעויות של חלופות שונות מים-סוף ומן הים התיכון להשגת יעדי הפרויקט, הסתיים. בשלב ב' יכין הצוות מסמך תגובה לדוח הבנק העולמי העתיד להתפרסם בקרוב. המחקר מלווה על-ידי ועדת היגוי הכוללת בין השאר: מומחים, נציגי ממשלה ונציגי הארגונים הירוקים.

צוות המחקר: ראש הצוות: ד"ר עמוס ביין, ד"ר עמיר אידלמן, פרופ' עמיצור ברק, רן חקלאי, פרופ' עזרא סדן, גבי שחם, אלי רז
בשיתוף: מפעלי ים המלח (מי"ה) ומרכז מדע ים המלח והערבה

אכיפה בעבירות בנייה בשטחים הפתוחים

עבירות הבנייה בשטחים הפתוחים בישראל פוגעות באיכות הסביבה ובאופיים של השטחים הפתוחים. מחקר זה בוחן את אופן פעולת האכיפה נגד עבירות הבנייה בשטחים הפתוחים וחושף בעיות בפעולות מערכת האכיפה. הוא כולל סיווג של עבירות בנייה לפי מדרג סביבתי/חברתי/כלכלי וקובע סדרי עדיפויות לאכיפה לפי ההשלכות של עבירות הבנייה. המחקר מתבסס על שני חקרי אירוע: עבירות בנייה בחוף פולג ובחוף טבריה. המלצות המחקר יועברו למנהל התכנון, למוסדות התכנון ולרשויות המקומיות במטרה לצמצם את היקף התופעה.

חוקרת: איריס האן
בשיתוף מכון דש"א (דמותה של ארץ)

מחקרי המרכז למדיניות צמיחה וחדשנות

מחקר השתלבות חרדים אקדמאיים בתעסוקה

עם התגברותה של המצוקה הכלכלית בחברה החרדית, פונים, בשנים האחרונות, גברים ונשים חרדים לאפיקי תעסוקה שונים על מנת להגדיל את הכנסות משק ביתם. בנוסף להשתלבות בתחומי תעסוקה חרדית מסורתית ויזמות עסקית זעירה בתוך הקהילה, פונים חרדים רבים ללימודים אקדמיים ולמסלולי הכשרה מקצועית שונים על מנת להשתלב בשוק התעסוקה הכללי. פנייתם של הבוגרים החרדים לשוק התעסוקה, עם סיום לימודיהם, אינה מובנת מאליה. בשוק תעסוקה רווי באקדמאיים, ובמיוחד במקצועות המשפטים ומנהל העסקים, מתחרים הסטודנטים החרדים עם בוגרי אוניברסיטאות ומוסדות אחרים אשר בחלקם נתפסים, לפחות אצל חלק מהמעסיקים, כבעלי עדיפות על פני מוסדות ההכשרה בהם לומדים חרדים – בעיקרם מכללות. מטרת המחקר לנסות לברר מהי מידת ההדרה הקיימת כלפי חרדים בשוק התעסוקה. על מנת לענות על שאלות אלו, מחקר זה יבדוק מהם ההבדלים הקיימים בין בוגרים חרדים וחילוניים של אותו מוסד אקדמי בתהליך קליטתם בשוק התעסוקה, ובכך יאפשר לבדוד את ההשפעה של מרכיב ה"חרדיות" על אופן קליטתם, על השכר לו הם זוכים, על התגובות להן הם זכו בתהליך חיפוש העבודה וכיוצא באלה.

חברי הצוות: ד"ר דן קאופמן, רעות מרציאנו
בשיתוף: מנהל המחקר וכלכלה, משרד התמ"ת

מחקר המשך למחקר השתלבות חרדים אקדמאיים בתעסוקה

תיקוף מסקנות המחקר של השתלבות חרדים בשוק התעסוקה באמצעים נוספים ובחינת מסלולי לימוד של חרדים.

צוות המחקר: ד"ר דן קאופמן, רעות מרציאנו
בשיתוף: קרן רוטשילד

פורום מחקרי חרדים: יצירת פורום למחקר ודיון בסוגיות מדיניות הנוגעות לחרדים

בהמשך למחקר השתלבות חרדים אקדמאיים בשוק התעסוקה, קרן ירושלים בשיתוף מכון ירושלים יזמו הקמת פורום לדיון בפעילות מחקרית עדכנית על העולם החרדי. הפורום יתכנס שלוש פעמים בשנה במשך שנתיים. התובנות אשר יעלו בדיונים יסוכמו בניירות מדיניות שיופצו בקרב קובעי המדיניות הרלוונטיים.

צוות המחקר: ד"ר אודי שפיגל, ד"ר דן קאופמן, רעות מרציאנו
בשיתוף: הקרן לירושלים

הערכת המשמעויות השונות של הקצאת שטחים פתוחים להקמת תחנות כוח תרמו-סולאריות בישראל

סוגיית הקצאת קרקעות במדינת ישראל לשימושים שונים, בכלל, ולתחנות כוח תרמו-סולאריות שצורכות שטחים גדולים, בפרט, היא סוגיה מורכבת מאד, במיוחד בהתחשב בצפיפות הגבוהה מאד של שימושי הקרקע במדינה, הנחשבת לאחת המדינות הצפופות ביותר מבין המדינות המפותחות.

במציאות בה נתפשת הקרקע כמשאב יקר ערך, שיש להקצות במשורה ועל בסיס מדיניות מושכלת, נודעת חשיבות רבה להבנת החלופות של שימושי הקרקע והמחיר היחסי שלהן. במרכז ובצפון הארץ מתקיים מאבק בין בנייה למגורים לבין שימור השטחים הפתוחים. בדרום הארץ, לעומת זאת, השיקולים להקצאת קרקעות אחרים, שכן צפיפות האוכלוסייה נמוכה. אולם, השטחים בדרום הארץ אינם ריקים מפעילות אנושית: בנגב לא נותרו כמעט שטחים פנויים, שכן חלק הארי של השטחים בנגב משמש לשטחי אימונים ובסיסים צבאיים, שמורות טבע, כרייה וחציבה, תעשייה, חקלאות, התיישבות יהודית ובדואית ועוד. לכן קיים צורך בפיתוח מתודולוגיה שתסייע למקבלי החלטות להתמודד עם סוגיית הקצאת הקרקעות במדינת ישראל ותוכל לתרום להתמודדות עם סוגיה זו גם בתחומים אחרים. מטרת הפרויקט לספק מענה לשאלה כיצד מתמודדים עם סוגיית הקצאת השטחים ומהם השיקולים המשפיעים על קביעת מדיניות בתחום.

צוות המחקר: פרופ' אוריאל ספריאל, ד"ר דן קאופמן, ד"ר אהרון זוהר, ולארי ברכיה, יעל מרום

מעורבות ציבורית בקרנות מימון פרטיות (Private Equity) Funds לעסקים קטנים ובינוניים - מחקר לזיהוי הצרכים המקומיים ובניית מודל מדיניות

מחקר זה מבקש לברר לעומק את כשלי השוק הנוצצים בהשגת המימון לחברות קטנות המתבססות על ידע וחדשנות. המחקר יזהה את תחומי פעילותן של חברות אלה וצרכיהן, ובעקבות כך יבחן את האפשרות ליצירת מענה על-ידי ייזום תכנית ממשלתית שתעודד הקמת מקורות מימון מתמחים. במסגרת המחקר תבצע עבודה לבדיקת מודלים קיימים למימון בעולם, הבנת ההיצע הקיים בקרנות ה- Private Equity המקומיות, ובירור הצרכים המקומיים של חברות קטנות. בסיום המחקר יוכן נייר מדיניות, על בסיס התובנות שיעלו מהמחקר, ויוצעו דרכים לקידום והגדלת מקורות המימון, בהתאם לצרכי השוק המקומי. המחקר צפוי להמשך כשנה ומסקנותיו יוגשו לסוכנות לעסקים קטנים במשרד התמ"ת.

צוות המחקר: פרופ' דפנה שוורץ, פרופ' רפי בראל, ד"ר דן קאופמן, רעות מרציאנו, איתן בלואר בשיתוף: הסוכנות לעסקים קטנים במשרד התמ"ת ואוניברסיטת בן גוריון בנגב.

SPREE: Servicing Policy for a Resource Efficient Economy

הצעת מחקר תלת-שנתית לפרויקט גובשה על ידי המרכז למדיניות צמיחה וחדשנות שבמכון שריכזה קונסורציום שכולל שמונה קבוצות: אוניברסיטאות, מכוני מחקר ורשויות ציבוריות מרחבי אירופה וכן מכון ירושלים לחקר ישראל ואוניברסיטת תל אביב מישראל. מטרת הפרויקט לפתח מדיניות לעידוד שימוש מושכל במשאבי טבע על בסיס מעבר מצריכת מוצרים לצריכת שירותים בסקטורים ספציפיים (מים, תחבורה ואגרו-מזון) על בסיס מקרי בוחן במדיניות הקונסורציום (אנגליה, ספרד, פינלנד, הולנד, שוודיה, ליטואניה וישראל). חדשנותו של הפרויקט היא בפיתוח מתודולוגיות איכותניות וכמותניות (בהם model-based agents) אשר יחדיו יכולים לבצע הערכות ותחזיות להשפעתה של מדיניות לעידוד מעבר לאספקת שירותים בשלושת הסקטורים האמורים. התוצרים הסופיים של הפרויקט יהיו חבילות מדיניות לעידוד מעבר מצריכת מוצרים לצריכת שירותים בסקטור המים, התחבורה ואגרו-מזון.

צוות המחקר: פרופ' ערן פייטלסון, ד"ר דן קאופמן, ולארי ברכיה, יעל מרום בשיתוף: האיחוד האירופאי

AF4A: Applicable Framework for Action

הצעת מחקר תלת-שנתית לפרויקט זה כוללת אוניברסיטאות, מכוני מחקר ורשויות ציבוריות מרחבי אירופה ואת מכון ירושלים לחקר ישראל. מטרת הפרויקט להכין ארגו כלים לקובעי מדיניות ברמה האזורית-אירופאית לצורך יישום הרעיונות של "התמחות חכמה" במערכות חדשנות (smart specialization) וחדשנות חברתית. תוצרי המחקר יספקו לקובעי מדיניות ברמה האזורית באירופה מפת דרכים המורכבת משמונה שלבים ליישום אפקטיבי של המדיניות, תוך שימוש במתודות ייחודיות שפותחו לצורך בחינה מציאותית של מערכת החדשנות הקיימת, עיצוב מדיניות וביצוע הערכות שוטפות המבוססות על נתונים אמפיריים ואינדיקטורים שונים. המחקר יתבסס על מקרי בוחן שונים ברמה האזורית-אירופאית שיסייעו בהתאמת כלים וצעדי המדיניות נדרשים.

צוות המחקר: ד"ר דן קאופמן, יעל מרום בשיתוף: האיחוד האירופאי

פרסומים צפויים

מדיניות פיתוח לעיר העתיקה בירושלים

לעיר העתיקה בירושלים חשיבות רוחנית, חברתית דתית וכלכלית ועיני רבים בעולם נשואות אליה. למרות זאת, זה שנים סובלת העיר העתיקה מרמת פיתוח נמוכה, מתשתיות לקויות ומבעיות נגישות. המחקר גיבש מדיניות פיתוח לעיר העתיקה במגוון תחומים: חברה, תשתיות, תירות וכד'. הפרויקט בוצע באמצעות חברת "תיק פרויקטים" והרל"י. המסמך מופק על ידי מכון ירושלים.

בניית מוזיאון הסובלנות בממילא – תרגום לאנגלית

פרשת בניית מוזיאון הסובלנות בממילא מעוררת מספר שאלות ציבוריות חשובות כמו אופי ניהול ההתמודדות על המרחב הסימבולי והפיזי בין יהודים וערבים, יחסה של המדינה לבתי קברות מוסלמיים לעומת יחסה לבתי קברות יהודים, השלכות הפרשה על בתי קברות יהודים בחו"ל, מעמדו של בית הדין השרעי בארץ, מעמדו של הווקף המוסלמי ועוד. המחקר מציג את הדילמות הציבוריות והמשפטיות שעלו בפרשה ודן בהן בהקשרן הפוליטי ומתבסס על ניתוח היסטורי והוא משלב בין גישות שונות - גישה היסטורית, פוליטיקה של זהויות וחקר סכסוכים. הספר בשפה העברית ראה אור בשנת 2011.

צוות המחקר: ד"ר יצחק רייטר, גלית חזן

מלחמה, שלום ויחסים בינלאומיים באסלאם בן זמננו: פתוות בנושא שלום עם ישראל – תרגום לערבית

מחקר זה פורסם בעברית בשנת 2008 ועוסק בהגות אסלאמית המבקשת להתאים את ההלכה המוסלמית למציאות המדינית של יחסים בינלאומיים מודרניים. הספר דן בעיקר בעמדת הוגים ומדעני משפט מוסלמים כלפי הסכמי השלום עם ישראל. עמדה זו עולה ומתבררת מדיון בפסקי הלכה אסלאמיים (פתוות) ומעיון בספרי הגות המאירים את קו המחלוקת האידיאולוגית-דתית בחברה המוסלמית בת זמננו. עיון בפתוות הפוליטיות פותח בפנינו צוהר לתפיסה המשתנה של היחסים בין העולם המוסלמי לעולם שאינו מוסלמי, מדוקטרינת הג'יהאד הקלאסית ועד לפרקטיקה פרגמטית העוסקת בהתאמת הפרשנות ההלכתית של השריעה למודל מודרני של יחסים בינלאומיים.

הספר מביא פסקי הלכה שניתנו מטעמים של חכמי הלכה ופוסקים המפרשים את עמדת ההלכה המוסלמית בנושאי מלחמה ושלום, לגבי אפשרות אקטואלית או עתידית של הסכם שלום בין מדינות מוסלמיות לבין ישראל.

הספר בשפה העברית ראה אור בשיתוף עם מרכז שאשא, האוניברסיטה העברית בירושלים בשנת 2008; הספר בשפה האנגלית ראה אור בשיתוף עם מרכז שאשא ו-Sussex Academic Press (U.K.) בשנת 2011.

חוקר: ד"ר יצחק רייטר

בשיתוף: מרכז שאשא, האוניברסיטה העברית בירושלים

נצרות ונוצרים במדינת היהודים

הספר עוסק במדיניות ממשלת ישראל כלפי הכנסיות והקהילות הנוצריות מהקמת המדינה ועד היום ודן בבעיות ובאתגרים ביחסי ישראל והכנסיות. חלקו האחרון של הספר מתבסס על סדרת ראיונות שנערכו עם ראשי הכנסיות, נציגי הקהילות הנוצריות המקומיות, וקובעי מדיניות ברמה העירונית והממשלתית האמונים על נושא הנוצרים בישראל. הספר כולל גם המלצות לשיפור המדיניות והפעילות של הממסד הישראלי בנושא רגיש ומוזנח זה.

צוות המחקר: ד"ר אמנון רמון (עורך), ד"ר אורית רמון, אביאל ילינק
בשיתוף: מרכז ירושלים ליחסי יהודים ונוצרים

שנתון סטטיסטי לירושלים

מדי שנה מפרסם המכון שנתון סטטיסטי על ירושלים. השנתון מכיל כ-200 לוחות וגרפים ובהם נתונים עדכניים על: שטח, אקלים, אוכלוסייה, הגירה, רמת חיים, עבודה, תעשייה, שירותים, בינוי, תחבורה, תיירות, חינוך, תרבות וספורט, בריאות, רווחה, תקשורת, סדר ציבורי, דת, תקציב עירוני ועוד. בשנת 2010 נוסף פרק חדש על יישובי המטרופולין של ירושלים, כאשר הכוונה שבעתיד יתפרסם שנתון נפרד ליישובי המטרופולין.

עורך גרפי: יאיר אסף-שפירא
צוות השנתון: ד"ר מאיה חושן, איתן בלואר, יאיר אסף-שפירא, ענבל דורון, מיכל קורח.
יו"ר ועדת ההיגוי: פרופ' משה סיקרון
בשיתוף עיריית ירושלים, הרשות לפיתוח ירושלים, כנסת ישראל וקרן לייכטאג

על נתוניך ירושלים

פרסום משלים לשנתון הסטטיסטי הבודק ומנתח את המצב הקיים בירושלים ובוחר את מגמות השינוי וההתפתחות בעיר לאורך השנים. הפרסום מופיע בעברית ובאנגלית.

צוות המחקר: ד"ר מאיה חושן, מיכל קורח

תחזית קיימות לישראל 2030 – מסמך מדיניות

פרויקט "תחזית קיימות לישראל 2030" שם לו למטרה ליצור מסגרת למדיניות סביבתית ארוכת טווח לישראל – מעין מפת דרכים לקיימות על בסיס מידע של מדדי קיימות. על קובעי המדיניות להיות מודעים לתהליכים שעשויים להתרחש ולהכיר את הנתבים בהם יש להוביל את המדיניות ונתבים מהם יש להימנע.

צוות המחקר: ולרי ברכיה, מנהלת המרכז למדיניות סביבתית; גלית כהן, סמנכ"לית בכירה לתכנון ופיתוח בר-קיימא, המשרד להגנת הסביבה; פרופ' שלמה חסון; פרופ' ערן פייטלסון; פרופ' אוריאל ספריאל; ד"ר יעקב גארב; ד"ר ורד בלאס; ד"ר ליה אטינגר; עמית יגור-קרול; ד"ר משה ינאי, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה

בשיתוף: המרכז למדיניות סביבתית, מכון ירושלים; המשרד להגנת הסביבה וקרן פילנתרופית.

קיימות אתמול, היום ומחר

לאור דרישות ארגון ה-OECD, בו חברה ישראל, לקבלת דיווחים שנתיים על מצב הסביבה, ביצע המרכז למדיניות סביבתית במכון מספר מחקרים בנושא. פרויקט זה מנתח מספר מדדים, תוך השוואה למדינות ה-OECD. המסמך יהווה תשתית ידע לעריכת דוח מצב הסביבה בישראל ויעזור בהכנת תחזית סביבתית לישראל לשנת 2030.

חוקרים: ד"ר עמיר אידלמן, יעל יבין
בשיתוף: המשרד להגנת הסביבה

אכיפה בעבירות בנייה בשטחים הפתוחים

עבירות הבנייה בשטחים הפתוחים בישראל פוגעות באיכות הסביבה ובאופיים של השטחים הפתוחים. מחקר זה בוחן את פעולת האכיפה נגד עבירות הבנייה בשטחים הפתוחים וחושף בעיות מרכזיות באופן פעולת מערכת האכיפה. המחקר כולל סיווג של עבירות הבנייה לפי מדרג סביבתי/חברתי/כלכלי וקובע סדרי עדיפויות לאכיפה, לפי ההשלכות של עבירות אלה. המחקר מתבסס על שני חקרי אירוע: עבירות בנייה בחוף פולג ובחוף טבריה. המלצות המחקר יועברו למינהל התכנון, למוסדות התכנון ולרשויות המקומיות במטרה לצמצם את היקף התופעה.

חוקרת: איריס האן
בשיתוף: מכון דש"א-דמותה של ארץ

שינויים במאזן המים כאמצעי להתמודדות עם בעיות ים המלח – תרגום לאנגלית
"מובל ימים" הוא פרויקט שיזם הבנק העולמי כפרויקט שלום בין ישראל לירדן שמטרתו לפתור את בעיית ירידת מפלסו של ים המלח.
בהמשך למסמך מדיניות ים המלח בחן צוות חוקרים בין-תחומי את המשמעויות הנגזרות מפרויקט הקמת המובל מים-סוף לים המלח וייתחם לאינטרסים הכלכליים הישראליים. המחקר בוחן חלופות נוספות להשגת יעדי הפרויקט. הפרסום בעברית ראה אור ב-2011.

צוות המחקר: ד"ר עמוס ביין, ד"ר עמיר אידלמן, פרופ' עמיצור ברק, רן חקלאי, פרופ' עזרא סדן, גבי שחם, אלי רז.
בשיתוף: מפעלי ים המלח

יעילות השימוש בכלי המשפט הפרטי והמנהלי למיצוי החבות הסביבתית של גורמי מטרד
המחקר בוחן מנגנונים במשפט הפרטי והמנהלי בישראל לעידוד חבות סביבתית של גורמים ממשלתיים, ציבוריים ופרטיים תוך השוואה למודלים הקיימים בעולם וכן להמלצות ה-OECD. המחקר יבדוק וינתח גם את החסמים הניצבים בפני הפרט המבקש להשתמש בכלים אלו להטלת חבות על גורמים פרטיים וממשלתיים.

חוקרות: ד"ר אור קרסין, ד"ר ענת נתן

עשיית שלום סביבתית – סקירת ספרות
הקשר בין נושאי סביבה, יישוב סכסוכים ושלוש נמצא על סדר היום הבינלאומי למעלה משני עשורים. סקירת הספרות תתמקד בתפיסת ה- Environmental Peacemaking המניחה שלסביבה איכויות מובנות המתאימות לתפקיד של יישוב סכסוכים בדרכי שלום.

חוקרת: שחר שדה

דיפלומטיה סביבתית – סוגיות סביבתיות במשאים ומתנים שנערכו בין ישראל למדינות האזור
בשנות ה-90 התקיימו מספר משאים ומתנים בנושאים סביבתיים בין ישראל לבין מדינות האזור. המחקר מנסה להפיק תובנות לניהול טוב יותר של משאים ומתנים בנושאי סביבה בעתיד.

החוקרת: אורי לבנה

הטמעת שיקולים סביבתיים בתהליך קבלת החלטות
המחקר בוחן את המקורות לשינויים וחידושים בהליך עיצוב מדיניות סביבתית ויישומה במוסדות התכנון בישראל. המחקר בודק חמישה מקרי מבחן (תחנת הכוח בחדרה, המרינה בהרצלייה, כלובי הדגים באילת, כביש חוצה ישראל והאנטנה בצורן) ובוחר את היעילות של מוסדות התכנון על פי מדדים של: תועלת סביבתית, עקביות, רמת ידע, שילוב ויישום. המחקר נועד לסייע להיערכות מוסדית לחדשנות במשילות ולספק כלים לארגונים סביבתיים כיצד להביא לשינויים מוסדיים בצורה אפקטיבית.

חוקרים: דברה שמואלי, בני פירסט
ייעוץ וליווי: פרופ' ערן פייטלסון